

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תקעו, פרשת צו, תשפ"ד

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

שאלות ותשובות קצרות

- ובו יבואר: א. גבאי שטעה והביא להגיה ספר תורה אחר. ב. חישוב תשלום הגג. ג. הזיק בפורים והניזק טוען שלא היה שתוי. ד. אקרים שפרצו לחשבון בעל אולם.

א

בדין גבאי שטעה והביא להגיה ספר תורה אחר

הנידון

"אבינו מורנו ז"ל תרם ספר תורה ישן לבית הנכסת. לימים, הספר נפסל, וכבר שנים רבות שלא קוראים בו, החלטנו בני המשפחה לתקן את הספר ולהכניסו שוב לבית המדרש לעילוי נשמת אבינו, ביקשנו מהגבאי שיביא לנו את הספר של אבינו, ונתנו אותו להגהה ולתיקון. התיקון עלה שבע עשר אלף שקלים. לאחר שתיקנו, התברר שהגבאי טעה ונתן לנו ספר תורה ישן אחר ולא של אבינו. הספר תורה של אבינו נשאר פסול, האם הגבאי חייב לשלם לנו על הנזק שעשה לנו".

תשובה

הגבאי פטור מכמה טעמים: א. העושה ברשות, פטור בשגגה. ב. אינו אלא גרמא. ג. לא קרה נזק כלל.

ביאור התשובה

לא גרם נזק

ראוי להקדים ולומר, שבאמת לא קרה נזק כלל, כיון שאותו עילוי נשמה שרצו לעשות לאביו, נעשה לו, שהרי רצו להכשיר ספר תורה שהביא אביו, ותחת זה הכניסו ספר תורה אחר, זה לעילוי נשמת אביהם בדיוק כמו שהיו מתקנים את הספר של אביהם, וכבר אמרו בזוהר (נשא קלד, א) הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל, וכך סבבה ההשגחה פרטית, שהספר הזה דוקא יהיה כשר, וזה לעילוי נשמת אביהם, לפיכך לא קרה כאן כל נזק, וכל דברינו להלן הם אפילו אם נאמר שיש כאן נזק.

העולה מזה: נראה לי שאין כאן נזק, שאין פחות עילוי נשמה לאביהם בתיקון ספר תורה זה - מספר תורה של אביהם.

פועל בחינם שטעה פטור

אע"פ שאדם המזיק חייב אפילו בשגגה, מכל מקום בנידון דידן הוא עושה ברשות, כלומר שנתבקש על ידם להביא ספר תורה, ועושה ברשות בחינם שהזיק, ביארנו בסימן רז, ובעוד בהרבה מקומות, שאינו חייב לשלם רק אם פשע, ובנידון זה לא פשע, ואין לחייבו. מלבד זה אין כאן נזק ממש, רק גרמא בעלמא, שהרי הגבאי נתן את הספר תורה להם, והם הביאו את הספר למגיה, נמצא שאינו אלא גורם בלבד. ואפילו אם היה הספר פקדון, ואפילו אם נאמר שהגבאי נחשב שומר, וגם זה ספק גדול - למרות זאת, לא הגבאי עשה הנזק, והכל גרמא בעלמא, ובודאי פטור ללא ספק.

העולה מזה: העושה בחינם ברשות פטור, אם לא פשע. ועוד, שאין זה אלא גרמא בעלמא.

ב

בדין חישוב תשלום הגג

הנידון

"אני גר בקומה ראשונה, עשיתי תוספת בניה של חדר. לימים, השכן מקומה שניה רצה להשתמש בגג שלי, ולעשות שם סוכה. כיון שזה בלי גג רק קצת קירות, הוא התייעץ עם מהנדס, האם הוא היה צריך כאלה עמודים חזקים שעשיתי, ואמר לו שכיון שזו רק סוכה, מספיק לו מחצית מהעמודים. על הגג הוא משלם מחצה. אבל אנו מסתפקים כמה הוא צריך לשלם על העמודים, האם הוא צריך להשתתף רק על מחצה מהעמודים, כיון שבשביל הסוכה שהוא בונה אינו צריך יותר ממחצה מהעמודים, או דלמא, סוף סוף הוא משתמש בעמודים".

תשובה

חייב לשלם מחצה על העמודים.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מזיק בפורים שפטור, והמזיק טוען שהיה שתוי. אין להוכיח מי צודק. האם צריך לשלם על הנזק?

תשובה

חייב לשלם.

ביאור התשובה

דין מזיק בפורים

בסימן יד ביארנו באריכות דיני מזיק בפורים, ומבואר שם דמזיק בפורים פטור רק בצירוף כל התנאים הבאים: א. שלא היה שיכור כלוט. ב. שהיה באמת שתוי. ג. שהזיק בלא כוונה רק מחמת שמחה ולא בכונה להזיק. ד. שהזיק דבר קטן ולא גדול. ואפילו בצירוף כל התנאים הללו, בעל ערוך השולחן מחייב במזיק בפורים בזמן הזה, והרבה מאד מגדולי הפוסקים מחייבים בזמן הזה, כי אין בזמנינו אנשים בעלי מדרשה שיש להם בפורים שמחה שלמה ואמיתית, שנאמר שהזיק מחמת שמחה בלבד, לפיכך מאד קשה לפטור מזיק בפורים. וכיון שברוב הצדדים הוא חייב, צריך המזיק להוכיח שהיה בדיוק במצב כזה שיהיה פטור.

העולה מזה: דין מזיק בפורים שפטור – מאד לא שכיח, וצריך הרבה תנאים להפטר, והמזיק בפורים ובא להפטר, צריך להוכיח שיש לו את כל התנאים.

ד

אקרים שפרצו לחשבון בעל אולם

הנידון

”הזמנתי בר מצוה לבני שיחי”. שבועיים לפני הבר מצוה ביקש ממני בעל האולם שאשלם את ההזמנה, שאלתי, אם אפשר לשלם דרך המייל, והסכים. שלחתי לו במייל קוד להוציא כסף מהחשבון שלי על סך השמחה, שבוע לאחר מכן התקשר אלי בעל האולם, ושאל מדוע לא שילמתי. שלחתי לו את המייל ששלחתי לו לפני שבועיים את הקוד של התשלום, אלא שהתברר שאקרים פרצו למייל שלו, והוציאו משם את כל ההזמנות, בעל האולם תובע שאשלם לו, כיון שלמעשה לא שילמתי. מי צודק?”

תשובה

אין צריך לשלם, כיון שכבר שילם למקום שבעל האולם אמר לשלם. ועוד שפטע בעל האולם שלא עשה הגנה ראויה לחשבון.

ביאור התשובה

מנהג העולם לבנות בניה חזקה

ראוי להקדים ולעורר אנשים, שכאשר עושים בנייה בחצר השותפין בלי הסכם מסודר, זה מביא להרבה חילוקי דעות ומחלוקת, לצערנו הרב.

ולגופו של עניין, בנידון דידן, כיון שבנו ללא הסכמה, יש ללכת אחר האומדנא והמנהג. והנה, אם השכן מקומה ראשונה היה עושה עמודים רק בשביל הקומה שלו, הוא גם היה צריך מחצית מהעמודים, אבל מנהג העולם לעשות עמודים חזקים שיהיו טובים גם לקומות האחרות, כיון שבדרך כלל מי שבונה, יודע שיבנו עליו ועושה עמודים חזקים, ומשתתפים בהם כל השכנים, וזה מנהג העולם כידוע, והרי אם היה עושה עמודים חלשים, ובעל הקומה שניה היה רוצה לבנות מעליו, ולא היה יכול לבנות בגלל שהם עמודים חלשים היה בעל קומה שניה תובע אותו על זה שבנה עמודים חלשים, והרי לא נתן לו רשות לבנות רק על תנאי שהוא בונה מעליו, וזה אומדנא דמוכח שכך נוהגים.

לכן עכשיו שזה בונה מעליו רק סוכה, אינו יכול לטעון שאינו צריך עמודים חזקים, שהרי כך הוא מנהג כל השכנים לבנות עמודים כדי שהאחרים יבנו מעליהם, לכן כיון שמשתמש בהם, צריך לשלם מחצה מהם, שיש כאן אומדנא דמוכח, שכאשר הסכימו ביניהם שהשכן מקומה ראשונה יבנה, שיבנה בניה חזקה, כדי לאפשר לשכן למעלה לבנות עליו, והרבה מחלוקות יש להפך, כאשר השכן מקומה ראשונה לא בנה בניה חזקה שמאפשרת לבנות עליה.

העולה מזה: יש אומדנא דמוכח, שכאשר יש הסכמה בין השכנים לבנות, השכן בקומה ראשונה בונה עמודים חזקים, כדי שאפשר יהיה לבנות עליו, וכיון שאם היה בונה עמודים חלשים היה יכול לתבוע אותו, שלא מאפשר לו לבנות מעליו, ועל דעת כן הסכים שיבנה, כך הוא הדין להפך. וכיון שבונה מעליו ומשתמש בעמודים - צריך לשלם עליהם.

ג

הזיק בפורים והניזק טוען שלא היה שתוי

הנידון

מעשה בא לפנינו, באחד שהזיק בפורים בביתו של אחד, והזיק לו את הוטרינה בסלון. הניזק טוען, שהמזיק לא היה שתוי ואין לו פטור של

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ביאור התשובה

שולח חובו על ידי שליח המלוה

פסק המחבר בחושן משפט (קכא, א) וז"ל "שלח לו חובו או פקדונו על ידי שליח, אם אמר לו המלוה לשלחו על ידו, ונאבדו, פטור". ע"כ ועוד פסק המחבר בחושן משפט (קכ, א) "המענות באחריות הלוה, עד שיפרענו ליד המלוה או ליד שלוחו. ואם זרקן בפניו, ונאבדו, חייב. אפילו אמר: זרוק לי חובי, וזרקו ונאבדו, חייב. אבל אמר לו: זרוק לי חובי והפטור, וזרקו, אפילו רחוק למלוה, ונאבד קודם שיגיע לידו, פטור, שהרי הרשהו בכך" ע"כ.

הנה מבואר, דכאשר בעל החוב או בעל הפקדון - ופשוט דהוא הדין כל עניני חוב ממון - שאמר לחייב, או לשומר, להיכן לשלוח את הכסף, ועושה כדבריו, נפטור.

[ובנידון דידן הוא עוד יותר פשוט, דהרי מיד ששלח באימל את הקוד כבר הגיע לידו של בעל האולם, שהרי מיד ששלח נכנס הקוד לדואר הפרטי של בעל האולם בשרת של גוגל. ואפילו שהאקרים גנבוהו משם, זה לאחר שבא לידו. זאת ועוד, שהרי היה יכול באותו זמן להוציא את הכסף, אלא שהמתין]. וכל זה לרווחא דמלתא, דאפילו אם יתברר שכאשר שלח כבר היו האקרים שולטים על חשבון, בעל האולם פטור מהטעם הנ"ל, שהרי אמר לו לשלוח לו לשם.

ומלבד זאת, יש עוד טעם גדול לפטור, דהרי ידוע שיש דרכי הגנה למנוע חדירת האקרים, וחובתו של בעל האולם לעשות הגנה גדולה על חשבון האישי שלו, כיון שהוא מנהל אולם, וזה שהוא לא עשה הגנה לחשבון, ואקרים יכלו לפרוץ, זו פשיעה של בעל האולם ללא ספק. מכל הטעמים הללו, הרי זה ברור שמזמין הבר מצוה שילם לבעל האולם, וחייב להכין את כל הבר מצוה.

העולה מזה: מלווה שאמר ללווה שלח ביד פלוני, או זרוק חובי למקום פלוני, נפטור הלווה, אפילו שהמלווה לא קיבל את הפרעון, והוא הדין בנידון זה, שאמר לו שלח באימל קוד, כבר נפטור מהתשלום. ועוד, שבעל האולם פשע שלא עשה הגנה ראוייה לחשבון האימל שלו.

דינים העולים:

א. בנים שרצו להכשיר ס"ת של אביהם, והגבאי טעה והביא להגיה ספר תורה אחר, נראה לי שאין כאן נזק, שאין פחות עליו נשמה לאביהם בתיקון ספר תורה זה - מספר תורה של אביהם. מלבד זאת, הגבאי פטור מכמה טעמים: א. העושה ברשות, פטור בשגגה. ב. אינו אלא גרמא.

ב. מי שבנה תוספת, והשכן רוצה לבנות עליו, וטוען שכיון שעושה רק סוכה, מספיק לו פחות עמודים, ומבקש לשלם רק על מחצה מהעמודים - יש אומדנא דמוכח, שכאשר יש הסכמה בין השכנים לבנות, השכן בקומה ראשונה בונה עמודים חזקים, כדי שאפשר יהיה לבנות עליו, וכיון שאם היה בונה עמודים חלשים היה יכול לתבוע אותו, שלא מאפשר לו לבנות מעליו, ועל דעת כן הסכים שיבנה, כך הוא הדין להפך. וכיון שבונה מעליו ומשתמש בעמודים - צריך לשלם עליהם.

ג. הזיק בפורים, והניזק טוען שלא היה שתוי. חייב לשלם. דדין מזיק בפורים שפטור - מאד לא שכיח, וצריך הרבה תנאים להפטר, והמזיק בפורים ובא להפטר, צריך להוכיח שיש לו את כל התנאים.

ד. שילם לבקשת בעל האולם, בקוד באימל, ואקרים פרצו לאימל של בעל האולם. פטור לשלם, כיון שמלווה שאמר ללווה שלח ביד פלוני, או זרוק חובי למקום פלוני, נפטור הלווה, אפילו שהמלווה לא קיבל את הפרעון, והוא הדין בנידון זה, שאמר לו שלח באימל קוד, כבר נפטור מהתשלום. ועוד, שבעל האולם פשע שלא עשה הגנה ראוייה לחשבון האימל שלו.

